

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 26 mars 2021

Mål nr

T 898-20

PARTER

Klagande

Folksam ömsesidig sakförsäkring, 502006-1619

Bohusgatan 14

106 60 Stockholm

Ombud: Försäkringsjuristerna RP och JÅ

Motpart

RN

Ombud: Advokat GB

SAKEN

Försäkringsersättning

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2020-01-17 i mål T 4445-19

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

Folksam ömsesidig sakförsäkring ska ersätta RNs rättegångskostnad i Högsta domstolen med 12 500 kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

Folksam ömsesidig sakförsäkring har yrkat att Högsta domstolen ska fastställa tingsrättens dom och förplikta RN att ersätta bolaget för dess rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten.

RN har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

Högsta domstolen har meddelat det prövningstillstånd som framgår av punkten 6.

DOMSKÄL**Bakgrund**

1. RNs husbil förstördes helt vid en brand i oktober 2017. Bilen var försäkrad hos Folksam. Parterna är överens om att branden utgjorde ett försäkringsfall.

2. I augusti 2017 hade RN anmält vissa plåtskador på husbilen till Folksam. Enligt RN hade dessa skador uppstått efter hans köp av bilen; det visade sig emellertid senare att så inte var fallet. Regleringen av plåtskadorna pågick fortfarande vid tiden för branden. Folksam betalade inte ut ersättning för brandskadan. Bolaget motiverade detta med att RN uppsåtligen hade lämnat oriktiga uppgifter om tidpunkten för plåtskadornas tillkomst och att

han hade vidhållit dessa uppgifter vid sina kontakter med Folksam under regleringen av brandskadan.

3. RN väckte då talan mot Folksam och yrkade att bolaget skulle förpliktas att betala honom 200 000 kr jämte ränta.

4. Tingsrätten ogillade RNs talan. Domstolen bedömde att RN uppsåtligen hade lämnat oriktiga uppgifter om tidpunkten för plåtskadornas uppkomst och att han hade vidhållit dessa uppgifter under regleringen av brandskadan. Han hade därigenom efter försäkringsfallet lämnat Folksam oriktiga uppgifter av betydelse för rätten till försäkringsersättning för brandskadan. Tingsrätten ansåg att han, om han hade lämnat riktiga uppgifter, skulle ha haft rätt till ersättning med 150 000 kr och att han genom de oriktiga uppgifterna hade försökt tillskansa sig ytterligare 40 000 kr. Vid en skälighetsbedömning enligt 7 kap. 3 § försäkringsavtalslagen (2005:104) fann tingsrätten att han hade förlorat hela sin rätt till försäkringsersättning med anledning av branden.

5. Hovrätten har bedömt sakförhållandena på samma sätt som tingsrätten men har funnit att den försäkringsersättning som annars skulle ha betalats ut – 150 000 kr – skäligen bör sättas ned enbart till hälften. Hovrätten har därför förpliktat Folksam att betala RN 75 000 kr jämte ränta.

6. Sedan Folksam överklagat hovrättens dom har Högsta domstolen meddelat prövningstillstånd med utgångspunkt i hovrättens bedömning *att* husbilen var värd 150 000 kr i skadat skick (och hade varit värd 190 000 kr i oskadat skick) vid tidpunkten för totalförlusten genom brand i oktober 2017, *att* RN uppsåtligen lämnat oriktiga uppgifter om husbilens skador i skadeanmälan i augusti 2017 *samt att* dessa uppgifter även vidhållits efter försäkringsfallet angående totalförlusten.

Prejudikatfrågan

7. Frågan i målet är hur en oriktig uppgift som har lämnats uppsåtligen under regleringen av en försäkringsskada ska påverka försäkringsersättningens storlek i ett konsumentförsäkringsförhållande.

Utgångspunkter för bedömningen

8. Genom ett försäkringsavtal åtar sig en försäkringsgivare – i försäkringsavtalslagen betecknad ”försäkringsbolaget” – att ersätta en inträffad skada eller utge ett visst belopp för det fall att en händelse av ett visst slag (försäkringsfall) inträffar.

9. För att kunna bestämma nivån på den försäkringspremie som försäkringstagaren ska betala behöver försäkringsbolaget kalkylera sannolikheten för att försäkringsfall kommer att inträffa. Sådana kalkyler förutsätter normalt att försäkringsbolaget får sanningsenliga uppgifter från försäkringstagaren om de förhållanden som försäkringen avser. Och när ett försäkringsfall väl har inträffat, behöver försäkringsbolaget korrekta uppgifter om skadan för att kunna reglera denna, uppgifter som ofta måste inhämtas från den försäkrade själv. Att de uppgifter som lämnas är riktiga utgör en förutsättning för att försäkringsbolaget ska kunna hålla sina kostnader nere. De ökade kostnader som oriktiga uppgifter kan medföra drabbar i förlängningen hela försäkringstagarkollektivet genom högre försäkringspremier.

10. Försäkringssystemet är alltså på flera sätt beroende av försäkringstagarnas och de försäkrades hederlighet och förutsätter att dessa är lojala mot försäkringsgivaren. Illojala beteenden måste kunna beivras. Detta har föranlett sanktionsregler som innebär att den försäkringsersättning som annars skulle utgå vid försäkringsfall under vissa förhållanden kan sättas ned eller helt utebli.

Nedsättning vid felaktig uppgift

11. En sådan sanktionsregel, tillämplig i konsumentförsäkringsförhållanden, finns i 7 kap. 3 § försäkringsavtalslagen. Enligt denna kan försäkringsersättningen sättas ned om den försäkrade eller någon annan som begär ersättning av försäkringsbolaget efter ett försäkringsfall uppsåtligt eller av grov vårdslöshet oriktigt har uppgett, förtigit eller dolt något av betydelse för bedömningen av rätten till ersättning. Nedsättningen ska ske efter vad som är skäligt med hänsyn till omständigheterna.

12. Bestämmelsen motsvarar väsentligen den tidigare 34 § konsumentförsäkringslagen (1980:38). I förarbetena till den bestämmelsen underströks att en sanktion av detta slag – att någon måste avstå från en förmån som han eller hon i och för sig är berättigad till – har få motsvarigheter på andra områden. Enligt departementschefen borde behovet av tillräckligt avhållande sanktioner i de flesta fall kunna tillgodoses inom ramen för ett straffrättsligt förfarande. En påföljd i form av förverkande av försäkringsersättningen borde dock kunna tillgripas under speciella omständigheter, t.ex. då försäkringsbolaget haft avsevärda kostnader för att utreda ett försäkringsbedrägeri. (Se prop. 1979/80:9 s. 77 f. och 157 f.)

13. Vid tillkomsten av 7 kap. 3 § försäkringsavtalslagen framhölls att den nya regeln inte byggde på tanken att försäkringsbolaget ska ha rätt till kompensation för liden skada. Det påpekades – under hänvisning till rättsfallet NJA 1994 s. 709 – att försäkringsbolaget enligt allmänna skadeståndsrättsliga principer ändå kan ha rätt till ersättning från den som har försökt att svikligen tillskansa sig försäkringsersättning. I förarbetena betonades i stället att syftet med regeln främst var att komma åt t.ex. försäkringsbedrägerier och andra illojala förfaranden. (Se prop. 2003/04:150 s. 198.)

Omständigheter av betydelse för skälighetsbedömningen

14. Vad gäller den skälighetsbedömning som ska göras framhålls i förarbetena till den nya paragrafen att denna ska göras med hänsyn till samtliga omständigheter i det enskilda fallet, såväl graden av skuld som hur stora belopp det har rört sig om. Bestämmelsen borde tillämpas strängare om den försäkrade hade använt sig av utstuderade metoder för att lura försäkringsbolaget; den försäkrade skulle då kunna gå miste om hela ersättningen, medan det annars kunde vara rimligt med en mindre nedsättning. Viss hänsyn borde också tas till hur stort belopp som den försäkrade hade försökt att få ut genom sina felaktiga uppgifter. (Se a. prop. s. 448.)

15. Det står mot den angivna bakgrunden klart att frågan om det belopp som den försäkrade i och för sig är berättigad till ska sättas ned, och i så fall med vilket belopp, måste avgöras genom en samlad bedömning av omständigheterna i det enskilda fallet. Omständigheter av flera olika slag kan då spela in.

16. Särskild betydelse får graden av uppsåt eller grov oaktsamhet liksom förekomsten av särskilda vilseledande moment och den faktiska risken för att de oriktiga uppgifterna godtas. Också storleken av den oriktiga försäkringsersättning som skulle kunna bli följden av uppgifterna måste tillmätas stor vikt; ju högre felaktig utbetalning som den oriktiga uppgiften skulle kunna leda till, desto mer bör det påverka nedsättningen. Men även effekterna för den försäkrade av en nedsättning måste vägas in; i det enskilda fallet kan en nedsättning med ett i absoluta tal stort belopp vara oskälig, i synnerhet om försäkringsersättningen är avsedd att trygga ett grundläggande behov för den försäkrade eller dennes familjemedlemmar. En omständighet som kan tala för att ersättningen inte sätts ned eller att den sätts ned endast med ett mindre belopp, är att den försäkrade självmant har korrigerat de oriktiga uppgifterna. – Storleken av de särskilda utredningskostnader som de oriktiga uppgifterna

har förorsakat försäkringsbolaget bör normalt inte tillmätas någon vikt (jfr p. 13).

Schabloniserade nedsättningsnivåer

17. Om det bedöms skäligt att sätta ned den ersättning som den försäkrade annars hade varit berättigad till, bör nedsättningen av praktiska skäl ofta kunna göras på ett i viss mån schabloniserat sätt. Om de oriktiga uppgifterna har lämnats av grov vårdslöshet, kan det motivera att ersättningen sätts ned med en fjärdedel. En motsvarande nedsättning kan vara befogad om den försäkrade visserligen har haft uppsåt till att uppgifterna var oriktiga men uppgifterna har haft mindre betydelse i försäkringsärendet.

18. I övrigt kan en tumregel vara att uppsåtliga oriktiga uppgifter kan föranleda en nedsättning till hälften. Om det finns något slag av försvårande omständigheter – utöver att den försäkrade medvetet lämnat oriktiga uppgifter av betydelse för skaderegleringen – kan det finnas fog för en nedsättning med tre fjärdedelar. Så kan t.ex. vara fallet om det belopp som den försäkrade har försökt att få ut är avsevärt högre än det som han eller hon är berättigad till.

19. En nedsättning till noll kronor bör företrädesvis komma i fråga när den försäkrade har använt utstuderade metoder i syfte att vilseleda försäkringsbolaget, exempelvis när den försäkrade har åberopat förfalskade handlingar eller förmått tredje man att lämna felaktiga upplysningar till försäkringsbolaget.

20. Tillämpningen av tumregler av nu angivet slag måste dock alltid åtföljas av en avslutande bedömning av samtliga omständigheter. Vid en sådan måste även nedsättningens effekter för bl.a. den försäkrade beaktas. Slutsatsen kan då bli att endast en mera begränsad nedsättning bör komma i fråga (jfr p. 16).

Bedömningen i detta fall

21. Det är ostridigt att husbilen totalförstördes genom branden. RN lämnade felaktiga uppgifter om uppkomsten av vissa plåtskador på bilen. Han vidhöll uppgifterna efter det att bilen hade förstörts. Uppgifterna, som hade betydelse för bestämmandet av den ersättning som han var berättigad till med anledning av branden, lämnades uppsåtliga. Det är därför skäligt att, enligt 7 kap. 3 § försäkringsavtalslagen, sätta ned den ersättning som han annars skulle ha varit berättigad till.

22. Frågan är då hur stor denna nedsättning bör vara.

23. Utgångspunkten vid den bedömningen är att RN uppsåtliga vidhöll uppgifterna om plåtskador även vid regleringen av brandskadan. Uppgifterna har varit av inte oväsentlig betydelse i försäkringsärendet. I en sådan situation finns det normalt skäl att sätta ned ersättningen till hälften (jfr p. 17 och 18).

24. Storleken av den oriktiga utbetalning som RNs uppgifter skulle ha kunnat föranleda talar i detta fall inte för någon ytterligare nedsättning. Han använde inte några utstuderade metoder för att vilseleda Folksam. Det finns inte heller några andra försvårande omständigheter som, ensamma eller tillsammans, skulle kunna motivera en nedsättning med mer än hälften. (Jfr p. 18 och 19.)

25. En nedsättning till hälften framstår också vid en samlad bedömning av omständigheterna som skälig (jfr p. 20). Hovrättens dom ska därför fastställas.

Rättegångskostnader

26. Vid denna utgång ska Folksam ersätta RN för rättegångskostnader i Högsta domstolen. Om beloppet råder inte tvist.

I avgörandet har deltagit justitieråden Kerstin Calissendorff, Agneta Bäcklund, Svante O. Johansson, Sten Andersson (referent) och Cecilia Renfors
Föredragande har varit justitiesekreteraren Karin Lambertz